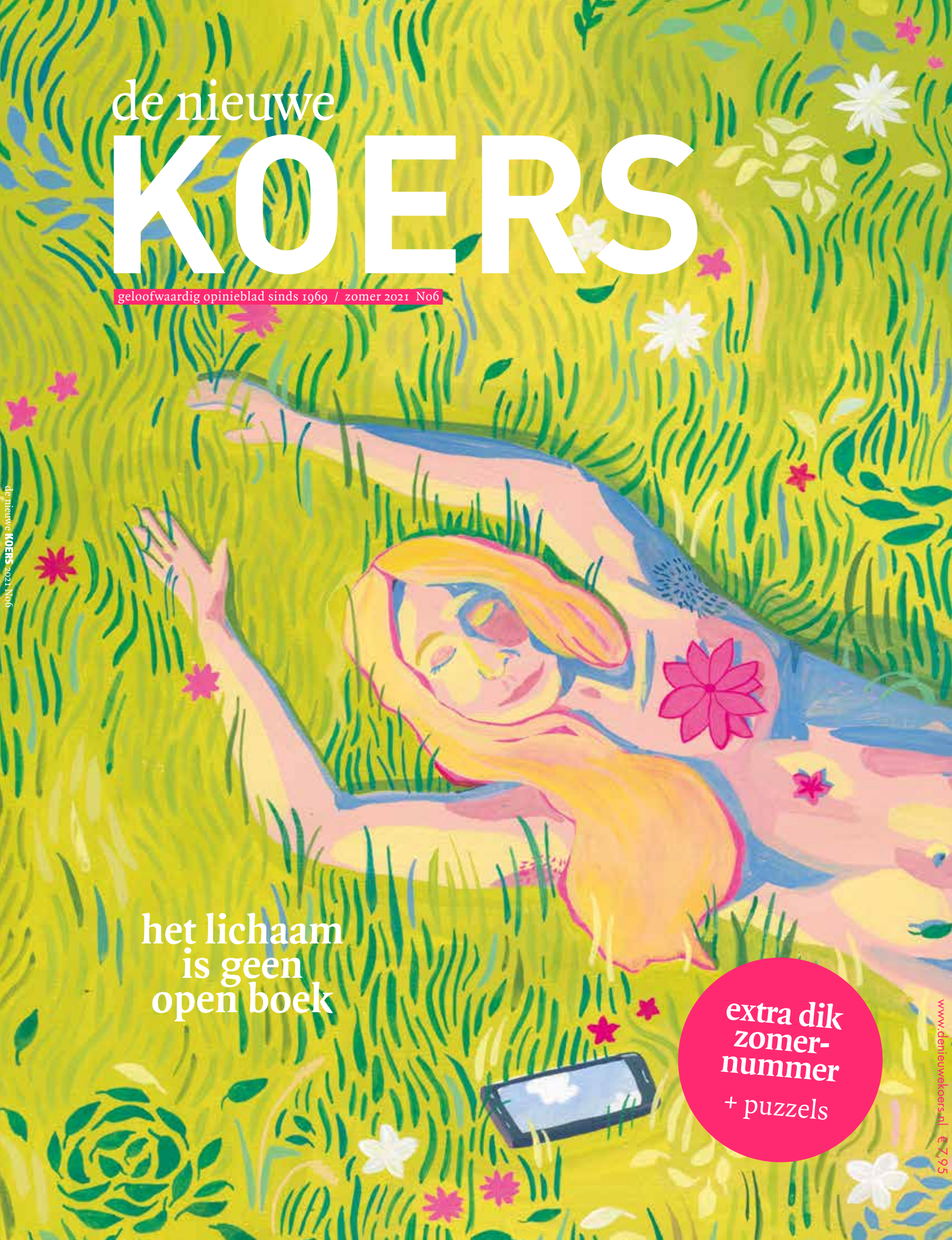

de nieuwe KOERS

geloofwaardig opinieblad sinds 1969 / zomer 2021 No6

het lichaam
is geen
open boek

extra dik
zomer-
nummer
+ puzzels

Bevrijd van kuisheid, gevangen in maakbaarheid

tekst **Marinde van der Breggen** beeld **Rijksmuseum Amsterdam**

Er was een tijd dat een blote borst de normaalste zaak van de wereld was, terwijl een ontblote damesenkel mannen juist in vervoering bracht. De mode verandert en wat we wel of niet van ons lichaam laten zien, zegt iets over de tijd waarin we leven. Een overzicht in vogelvlucht van de geschiedenis van bedekken en ontbloten.

Even voor de goede orde: een helemaal naakt lichaam, dat bestaat niet in de modetheorie, zegt Anneke **Smelik**, hoogleraar Visuele cultuur aan de Radboud Universiteit, die veel onderzoek doet naar mode en de creatieve industrie. "Mensen versieren zichzelf altijd, zelfs als ze helemaal naakt zijn. Dat is ook wat kleding in eerste instantie is: versiering van het lichaam." Pas in tweede instantie komt kuisheid om de hoek, tegelijk met de grote monotheïstische religies die kledingvoorschriften met zich meebrachten. "Daarin wordt kuisheid voorgeschreven voor beide seksen, maar vooral voor vrouwen."

Tussen 1900 en de Tweede Wereldoorlog was kleding vooral een manier om aan te geven tot welke sociale klasse, religie of gender je behoorde, zegt **Smelik**. Maar vanaf de jaren vijftig, zestig, begint kleding te democratiseren: het is niet meer aan status gebonden.

Voortaan is kleding juist een teken van individuele expressie. "Nu loopt iedereen in een spijkerbroek. We hebben steeds meer vrijheid om onszelf te kleden zoals we willen, maar interessant genoeg is het effect ervan dat iedereen er een beetje hetzelfde uitziet."

De dominante lijn is dat het lichaam sinds de seksuele revolutie van de jaren zestig 'bevrijd' is en steeds sexy'er mag zijn. Maar onder de invloed van de beeldcultuur, media en popcultuur, moet alles ook steeds perfecter. De selfiecultuur inclusief filters, fotoshop en zelfs plastische chirurgie draagt daar ook aan bij. **Smelik** stelt in haar boek *Ik, Cyborg*, dat we naar een haast machine-achtige mens toe gaan. "We willen zulke harde, getrainde lichamen waar we totale controle over hebben, die compleet haarloos zijn. Niemand ziet er van zichzelf zo uit, het is niet echt. We hebben liever een beetje artificieel."

Bijbels naakt

Over het algemeen is complete naaktheid in de geschiedenis altijd taboe geweest, zegt **Smelik**. Tenzij, zien we in de kunst, de kunstenaar het slim aanpakte. Een vrouw op een schilderij van Batseba mag bijvoorbeeld wel naakt zijn omdat het daar gaat om een bijbelverhaal waarin een man een blote vrouw begluurt.

Bloothed op een portret was 'not done' in de zeventiende eeuw, tenzij de geportretteerde een bijbels of mythisch figuur uitbeelde. Zoals de Haarlemse jurist Colterman, die zich liet afbeelden als Hercules die zojuist de vuurspuwende reus Cacus had uitgeschakeld. Het schilderij, gemaakt door Hendrick Goltzius in 1613, laat weinig aan de verbeelding over.

Kuis en conservatief

De Victoriaanse tijd was kuis en conservatief, vooral voor vrouwen. De jurken waren hooggesloten en de beperkte bewegingsvrijheid die de korsetten en enorme rokken met zich meebrachten, pasten bij wat er van een goede, welgestelde vrouw verwacht werd: thuisblijven en borduren.

Fysiek werk, korte rok

In de jaren twintig van de vorige eeuw worden de rokken voor het eerst korter. Het tijdperk van de befaamde flapper dress kwam vlak na de Eerste Wereldoorlog waarin vrouwen ineens in de fabrieken aan het werk moesten omdat de mannen naar het front waren vertrokken. Fysiek zwaar werk in een lange rok is onhandig, en dus begonnen vrouwen kortere rokken en soms zelfs broeken te dragen.

Bikini verboden

De seksuele revolutie bevrijdde het lichaam van de regels van de kuisheid. De kleding werd veel bloter en het lichaam werd sterk geseksualiseerd, mede door de opkomst van de pop- en de beeldcultuur, zegt Smelik. Waar een bikini begin jaren zestig op sommige plekken nog verboden was, ging in 2016 een foto de wereld over van een vrouw in boerkini die zich gedwongen moest ontkleden van de autoriteiten wegens een boerkiniverbod. Naaktheid lijkt daarmee haast een symbool van verlichting en het afgeworpen juk van religie en de beklemmende normen en waarden van het verleden.

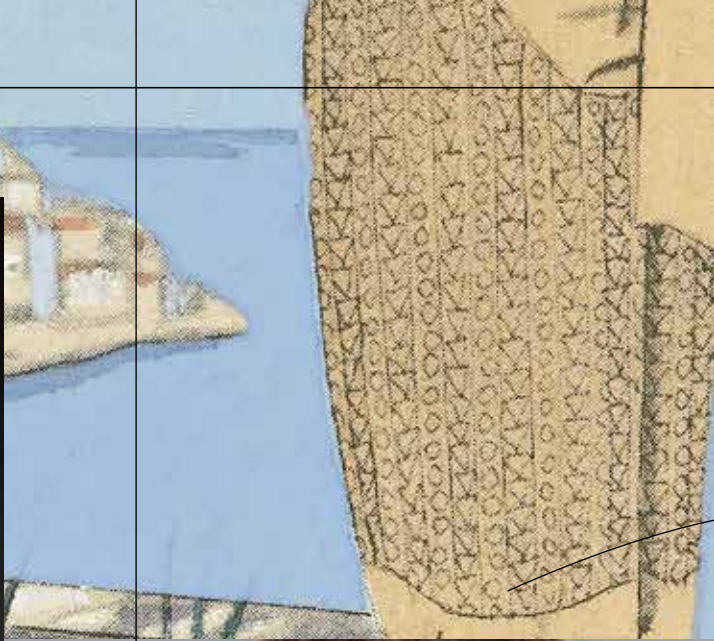

Glad, hard en haarloos

In de jaren 90 wordt ook het mannenlijf aan erotisering onderworpen - eindelijk wat gelijkheid tussen de seksen. Dat uit zich het duidelijkst in parfumreclames, zegt Smelik, waarin half ontkleedde mannen, strak afgetraind en volledig haarloos, in vrouwelijke poses op staan afgebeeld. "Vroeger mocht een man nog in een ietwat uitgezakt en harig lichaam hebben in een ouderwetse onderbroek", zegt Smelik. Ook hierin zien we dat het streven naar perfectie steeds sterker wordt.

Aan het begin van de eeuw kwamen daarom ook de eerste scheerapparaten voor mannen op de markt waarmee ze hun hele lichaam konden scheren. Evenals onderbroeken met vulling, want met de strakke broeken in de mode willen ook de heren graag mooie billen.

De gevaarlijkste plek op aarde

AAD KAMSTEEG

Mens of machine

Het lichaam nu is in alle opzichten perfect: gebruind, haarloos, strak getraind, lichaamsverhoudingen als van de Kardashians (volle billen, dunne taille en flinke borsten). Het ziet er allemaal heel onecht uit, "en dat is het ook", zegt Smelik. Het maakbaarheidsideaal heeft daarmee ook het lichaam bereikt. "Als het niet perfect genoeg is zijn er nog selfies, filters en plastische chirurgie."

We noteren maart 2034. Een Amerikaans oorlogsschip in de Zuid-Chinese Zee is zojuist getroffen door een torpedo van de Chinese marine. De Verenigde Staten hebben enkele honderden doden te betreuren. Duidelijk is dat de Volksrepubliek Amerika uitdaagt. Washington kan dat niet onbeantwoord laten. De vijandelijkheden in het Verre Oosten escaleren. Dan worden de eerste kernraketten afgeschoten. Twee nucleaire supermachten zijn met elkaar in oorlog gekomen.

Dit lugubere scenario komt uit de recent verschenen roman *2034. A novel of the next world war*, geschreven door een veteraan van het Amerikaanse marinekorps, Elliot Ackerman, en James Stavridis, die van 2009 tot 2013 geallieerd NAVO-opperbevelhebber Europa was. Hun ervaring geeft aan dat het niet zomaar om het zoveelste fictieve horrorscenario gaat. Zij lanceren een ernstige waarschuwing.

Die waarschuwing staat niet op zichzelf. Begin mei vulde *The Economist* vijf pagina's onder de kop dat Taiwan 'de gevaarlijkste plek op aarde' is. Als ergens een confrontatie tussen atoommogendheden denkbaar is, is dat er één die gaat over het aan de grens van de Stille Oceaan gelegen Taiwan. Recente gesprekken van Amerikaanse veiligheidsexperts met Chinese nucleaire strategen wijzen gelukkig uit dat Peking een nucleair conflict onwaarschijnlijk acht. Maar zou een mogelijk conventioneel militair conflict niet tot een atoomoorlog kunnen uitgroeien?

Vanwaar de dreiging? Sinds Nixons opening naar China (1972) en Carters diplomatieke erkenning van de Volksrepubliek (1979) verplicht China zich bij het pogen tot hereniging met

Taiwan tot 'vreedzame' methoden. Voor sterke man Xi Jinping is hereniging het kerndoel. Maar succes via vreedzaam pogen kan hij voorlopig wel vergeten. Twee derde van de 24 miljoen burgers van Taiwan voelt zich Taiwanese en prefereert het eigen democratische regeersysteem boven de eenpartijstaat van het vasteland. China's recente ingrijpen in Hongkong heeft het er voor Xi natuurlijk niet beter op gemaakt. Een Amerikaans defensiespecialist zegt over China dat 'de wereld nog nooit een militaire expansie van deze omvang zag die niet met conflicten gepaard ging'. Admiraal Phil Davidson, die aan het hoofd staat van het Amerikaanse Indo-Pacific-commando, denkt dat China voor 2027 zal aanvallen. Omdat Taiwan bij Chinese agressie de Volksrepubliek wel zware schade zal toebrengen, maar niet op eigen kracht overleefd kan blijven, is het de vraag wat Amerika in dat geval doet.

Hier is een les uit 1950 relevant. Amerika's minister van Buitenlandse Zaken Dean Acheson zei toen dat 'de Aziatische volken er alleen voor staan en zij dat weten'. Een paar maanden later viel het stalinistische Noord-Korea het zuiden aan. Toegepast, tenzij de Verenigde Staten Taiwan en daarmee hun positie in de regio willen prijsgeven, mogen zij rond het eiland geen machtsvacuüm laten ontstaan. De sinds 1979 operationele Amerikaanse Taiwan Relations Act bevat echter geen garantie dat Washington Taiwan bij een conflict gewapend te hulp zal komen. Niettemin moet China duidelijk worden gemaakt dat de kosten van militaire agressie veel hoger zullen zijn dan die van het loslaten van Taiwan.